

DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI YAYINLARI

I. DİN ŞÛRASI

TEBLİĞ VE MÜZAKERELERİ

(1-5 Kasım 1993)

(I)

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi Yavuz ARGIT Bölümü	
Dem.No.	111243
Tas.No.	297.004 DİN.Ş

ANKARA - 1995

Diyamet İşleri Başkanlığı Yayınları	338
İlmî Eserler	63

Musahhihler : Ahmet GÜNAY
Yılmaz TARTAN
Adil YILDIRIM
Ahmet TORUN
Abdil AKTAŞ
Abdullah ŞAHİN
H. İbrahim KARAPINAR
Mehmet GÖKTEPE

95-06-Y-0003-338
ISBN: 975-19-1244-x
975-19-1246-6

© Diyanet İşleri Başkanlığı

Dizgi : Mustafa YEŞİLYURT
Arif YEĞİN – Yusuf GÖRGÜNOĞLU
Dizayn : Recep KAYA
Dini Yayınlar Dairesi Başkanlığı
Derleme ve Yayın Şubesi Müdürlüğü
Tel: (0312) 435 52 73 – ANKARA
Baskı : Semih Ofset Matbaacılık ve Ambalaj Sanayi Ticaret Ltd.Şti.
Büyük Sanayi 1. Cad. No: 74– İskitler / ANKARA
Tel: (0312) 341 40 75 (4 Hat) – Fax: (0312) 341 98 98

GÜNÜMÜZDE İRŞAD HİZMETİNDE GÖRÜLEN BAZI YANLIŞLIKLAR

Prof. Dr. Mehmet S. AYDIN
Dokuz Eylül Üni. İlahiyat Fak. Dekanı

Dinî hizmetin üç büyük alanı vardır: Eğitim-öğretim hizmeti, ibadet sahasına ilişkin hizmet ve genel (sosyal) hizmetler. Birincisinde dinî konularda (itikad, ibadet, ahlâk vs.) halka bilgi vermek ve onlara yol göstermek; ikincisinde ibadetlerin icrasında ve dini törenlerde gerekenleri yerine getirmek; üçüncüsünde ise, hastalık, ölüm, doğum, yardımlaşma kurumları vs. ile ilgili hizmetlere katkıda bulunmak esastır. Bu alanların her üçü de "dini irşad hizmeti" başlığı altında toplanabilir.

İrşad hizmeti biri genel, diğeri özel olmak üzere iki seviyede ele alınması gereken bir faaliyettir. Genel irşad, farklı zihin, kültür, sosyal yapı, meslek vs. seviyelerine sahip bir kitlenin uyarılmasını, doğru yola sevkini ve neticede hidâyetini gaye edinir. Türkiye'de özellikle Diyanet İşleri Başkanlığı marifetiyle yürütülen hizmetin çok büyük bir kısmı, meselâ bütünüyle cami hizmetleri, genel irşad kategorisinde toplanır.

Özel irşad ise belli bir kitlenin belli bir istikamete sevkini amaçlar. Meselâ, belli yaş veya cinsiyet gruplarına, yahut dini hayatta belli bir takım problemleri olan kesimlere yönelen irşad hizmetleri bu ikinci kategoride toplanır. Türkiye'de bu hizmet çok az ifa edilmektedir. Bunun hakkıyla yapılabilmesi için hem toplum içinde varlığını sürdüren irşada muhtaç özel kesimlerin tanınması, bilinmesi; hem de bu irşadı yapabilecek kişilerin, kurumların varolması gerekir. Bunun için de bugün sahip bulunduğumuzdan epeyce farklı, epeyce zengin ve belki o ölçüde de karmaşık bir eğitim-öğretim örgütlenmesine ihtiyaç vardır.

Ben burada ne irşad hizmetinin karşı karşıya bulunduğu bütün meseleler, ne de biraz önce işaret edilen eğitim-öğretim ile ilgili bir "model"den sözedeceğim. Burada amacım çok daha pratiktir. Ben, pek çoğumuzun şahid olduğu-hatta şikâyetçi olduğu-bazı hatalara dikkat çekmekle yetinmek durumundayım. Bir de, bu arada, sözkonusu hataları, kısmen de olsa önleyebilmek için, nelerin yapılmasına-yine pratik olarak-dair birkaç teklifte bulunmak istiyorum. Söyleyeceklerimin tamamı, şahid olduğum (ve dolayısıyla tespit ettiğim) hadiselerle ilgilidir.

Tarihî kaynaklarımıza, meselâ Gazâlî'nin, Fahrüddin Râzî'nin yahut Ebu'l-Berekât Bağdadî'nin eserlerini dikkatle tetkik ettiğimiz zaman, irşad faaliyetinin her zaman bir takım güçlüklerle karşı karşıya olduğunu görürüz. Burada bir kaç örnek vermenin

yararlı olacağı kanaatindeyim: Gazâlî, İhyâ' Ulûmi'd-Dîn'de şöyle diyor: Hitabet ve tezekkürdeki gâye, kalpleri harekete getirmek, teşvik etmek ve gönülleri yumuşatmaktır. Bu bakımdan hüsn-ü beyan önemlidir. Ne var ki, hitabette aşırı gitmek, garip kelimeler kullanmak, sırf "beni iyi hatip bilsinler" diye bir anlayış içine girmek asla doğru değildir. Ayrıca gereksiz ayrıntılara dalarak şüphe ve tereddüt uyandıracak tavrılardan da kaçınmak icabeder. (1)

Aynı eserin bir başka yerinde ise Gazâlî, konuya irşad edilmek istenen açısından bakmaktadır. O, haklı olarak şöyle der: Nasihat edecek olan kişi, muhatabın haline göre konuşmalıdır. Bütün şer'î mev'ızayı ve hikâyeleri herkese anlatmak mümkün olmadığı gibi muhatabın haline uymayan birşey ile hitab edip durmak da boşuna zaman harcamaktan başka bir şey değildir. Bu durumdan kaçınmak için Gazâlî sunu tavsiye ediyor: Çoğunluğu ilgilendiren ortak konuları seçmeli ve onlar üzerinde durmalı. Zira şer'î ilimler hem gıda, hem de devadır. Gıda genel durum da, deva ise özel durumda bulunan içindir. Ne yazık ki bunlara dikkat eden vaiz ve hatipler pek kalmadı. Bu yüzden irşad hizmeti etkisiz hale geldi, isyan çoğaldı, fitne ve fesad arttı. Pek çok insan parlak sözlerle, şiirlerle mahvoldu. Söylenenler gönülden gelmediği, riyaya dayandığı için gönüllere etki etmedi. Söyleyen mütekebbir, dinleyen zoraki sâmi. (2)

Ünlü filozof Bağdadî de benzer şeyler söylemektedir. Ona göre hatib, hitap ettiği nâsın etvâr ve ahlâkını bilmek durumundadır. O, muhtelif kişilere hitap eder. Bu kişilerden bir kısmı bazan hasımlardan, bazan nazar ve mücadele erbabından olur. İmdi, hatip bu farklı kimselere karşı kendisinin ulaşmak istediği gayesini iyice tayin ve tesbit etmek zorundadır. (3)

Bir de yazılarıyla irşad faaliyetinde başarılı olmuş muasır bir âlimimizin gözündeki ideal irşad edicinin tasvirini aktararak meseleyi günümüze değin getirmeye çalışalım: "Mürşid-i Umumî olan vaiz ve hatipler hem alim-i muhakkik olmalıdırlar. Ta ki burhan ile ikna eylesin. Zira tasvir ve tezyin-i muddea muteharri-i hakikata karşı faidesizdir. Ve hem de hekim-i müdekkik olmalıdırlar. Ta ki bir şeyi terğib veya tertib ile ondan daha mühim şeyi tenzil ve tahrif edip muvazene-i şeriatı bozmasınlar. Ve hem de belîğ-i hekim olmalıdırlar. Ta ki mukteza-yı hâle mutabık, icraat-ı zamana muvafık ve teşhis-i illete münasip söz söylesinler." (4)

Bu söylenenlerin hepsinde başarılı bir irşad faaliyetinin ne gibi ana unsurları ihtiva etmesi gerektiğine açıkça temas edilmiştir. Şöyle ki, irşadda bir irşad eden, diğeri de irşad edilen olmak üzere iki ana unsur bulunmaktadır. İrşad edenin araştırmacı-bilgin vasfını haiz olabilmesi için hem dinî ilimlere, hem de irşad edilmek istenenin içinde bulunduğu duruma vâkıf olması gerekir. Bu faaliyetin her iki cenahında da "tetkik edicilik" özelliğinin mevcudiyeti şarttır. İyi bir araştırmacı her iki alanda da ilk elden bilgiye sahip olmak durumundadır. Meselâ Kur'an-ı Kerim'de yer alan bir konuyu açıklayacak olursa, bu iş için bir tek âlime bir tek tefsire dayandırmakla yetinemez. Bunu yaparsa yaptığı işin araştırma olmadığının bilinmesi gerekir.

(1) İhyâ-i Ulûmi'd-Dîn, Kahire, 1968. III, s. 152.

(2) İhyâ IV, s.70-1.

(3) M. Şerefeddin, "Ebu'l-Berekât el-Bağdadî", Darü'l-Funûn İlähiyat Fakültesi Mecmuası, 1930, 17, s. 31.

(4) Said-i Nursî, Volkan, 83-4, 1909, İsmail Kara, (Nşr.) Türkiye'de İslâmçılık, II, s.319'dan naklen.

En az bunun kadar önemli bir husus da irşad etmek istediği topluluğu tanıması ve bilmesidir. Bugün ister camide, ister konferans salonunda olsun irşadın "hedef kitlesi" oldukça karmaşık bir yapı sergilemektedir. Yarım asır öncesinde durum bu kadar karmaşık değildi. Dinî malûmatta, başvurulan ifadeye önemli bir birlik-beraberlik vardı. İslâm, sözgelişi, herkes için-hatta bizimle aynı coğrafyada yaşayan gayr-ı müslimler için-ortak bir kültür oluşturmaktaydı. Oysa bugün, cuma günü camiye gelen cemaat bile bölük bölük. Camide duyduklarının neredeyse tamamını dinî karakterde düşünceler olarak kabul edenler bulunduğu gibi, söylenenlerin pek çoğuna bir türlü akıl erdiremeyen, ama yine de "buna namazın hatırı için katlanmak zorundayım" diyenler vardır. Bunlara ilâveten, duyduklarından dolayı mahcup olan "İslâm adına bunlar nasıl söylenir" diye huzursuz olan kişiler de bulunmaktadır. Konuşan kişinin kullandığı dile, sergilediği tavıra büyük ölçüde yabancılaşmış gençler vardır. Bu listeyi daha da uzatmak mümkündür.

Bu genel girişten sonra günümüz irşad hizmetinde çok sık rastlanan bazı yanlışları şöyle sıralayabiliriz:

1. Dilden kaynaklanan problemler:

a. Alışılmamış ifadelerin kullanılması: "Din delisi", "Hz. Kur'an" vs.

b. Arapça kelimelerin, yanlış alışkanlıklar sonucu, yerinde kullanılmaması. Meselâ klâsik İslâmî ilimlere vâkıf olan bazı alimlerimiz bile "Hiç insan Allah'ın celâl ve cema-linden korkmaz mı?" şeklinde bir ifade kullanabilmekte ve "cema" sıfatı ile korkunun yan yana gelemeceğini düşünmemektedirler.

c. Uygun düşmeyen misallerin verilmesi, analogilerin kullanılması.

Gazâlî, bilgi elde ederken ve bilgi verirken lâfız ve misallerin bizi nasıl hataya sürüklediğine önemle işaret eder. (5) Meselâ, ateşin Hz. İbrahim'i yakmamasını, ateşten etkilenmeyen bir maddeden yapılmış elbiseyle, yahut ehabil kuşlarının attığı kum tanelerinin etkisini atom bombasının-veya benzer başka bir şeyin-etkisine kıyasla açıklamak, bizi çok yanlış sonuçlara götürebilir. Önemli olan hiç "mesel"e başvurmamak değil-başta Kur'an-ı Kerim olmak üzere bütün dinî literatürümüzde bolca mesel mevcuttur-doğru meseli seçmektir. Aksi takdirde yalnız mesel, hem çok önemli bir konuyu-meselâ mucizeyi-basite irca etmemize, hem de konuşma veya yazının dinî boyutunun tamamen kaybolmasına sebep olabilir. Dinî hizmet alanında bu yanlışlığa en ziyade düşenler, "bilim kompleksi" içinde olanlardır.

d. Anlaşılması artık pek de kolay olmayan eski deyim, terkip vs.nin kullanılması.

e. Arapça metin okuyup tercüme etme merakı.

f. Ve pek tabii gittikçe artan ciddi diksiyon hataları.

2. Mantık hataları:

a. Tutarsızlık.

(5) Bkz. İhyâ, IV, s.205.

b. Mantıkî insicamın yokluğu.

c. Gerekli mukaddimelerinin bulunması mümkün olmayan son derece genel hükümler (sonuçlar).

3. Bilgi hataları:

a. Herhangi bir gerçekliğe tekabül etmeyen olgu ve vak'a hataları. Örnek: "Ahlâkın sifıra müncer olduğu günümüz Avrupasında". "Geleceği bugün gibi gören Abdülkadir Gîlânî Hazretleri (Velilerin, Peygamberlerin hayatlarıyla ilgili akıl almaz hikâyelerin tamamı bu hata kategorisine dahildir). Özellikle bu şekildeki hataların içinde bulunmadığı irşad faaliyetine rastlamamak son derece zordur. Bu hataların pek çoğuna özellikle "mübarek gün ve gecelerin" kutlanması sırasındaki irşad faaliyetlerinde rastlanmaktadır. Sözgelimi Mevlid, Regaib ve Mirac kandillerinde tarihi vak'alarla, ilimle, akılla kabil-i telif olmayan bir sürü "esatir" anlatılmakta, bu da binlerce insanın zihnen rahatsız olmasına yol açmaktadır. Hatta bunları anlatmadan edemeyen, fakat anlatılanların akla yatmayacağını tahmin ettiği için de "her şeyi aklın ölçüsüne vurmamalıyız; İslâmiyet, adı üzerinde-teslim olmaktadır" demek durumunda kalan pek çok irşad görevlisine tesadüf olunmaktadır.

b. Dinî meseleleri iyice hazmedilmemiş (mahiyeti konuşan/yazan tarafından tam olarak bilinmeyen) ilmi görüşler, sonuçlar, hitopotezler v.s. ile açıklamak. (Yaratılış, çocuğun ana rahmindeki gelişimi, ölümden sonra hayat burada akla gelen bu tür konulardan sadece birkaçıdır.)

c. Eski (çok kere klasik) dinî eserlerde yer alan (ve bugün bilimin konusuna giren) bazı konuların iyice tetkik edilmeden aynen anlatılması (Burada akla gelen en çarpıcı örnek, İbrahim Hakkı Hazretleri'nin Marifetname'sinde yer alan, söz gelimi, insan anatomisiyle ilgili bazı bilgilerdir).

d. Yine, anlamı tam olarak bilinmeyen bazı ilmî veya kozmolojik tabirlerin kullanılması (Sözgelimi Allah'ın "Evrensel-yahut kozmik-bilinç" olarak tasvir edilmesi).

Bilgi hataları başlığı altında toplanabilecek yanlışlıkların önemli bir kısmı (I) dinler arasında yapılan karşılaştırmalarda işlenmektedir. (II) Bir diğer kısmı ideolojik akımlarla (Sosyalizm, Marksizm vs.) ilgilidir (III). Bazıları ise din-bilim ilişkisinin açıklanması, mucize, keramet ve kadın meselesi gibi konularda işlenmektedir.

Bu arada basın-yayın organlarında, radyo ve televizyonda ele alınan aktüel konuların irşad faaliyetine aktarılması esnasında da önemli hatalara düşüldüğü görülmektedir. Eğer bir vaiz konuşmasında, sözgelimi, Bosna-Hersek hadisesine temas edecekse, duyduğu veya okuduğu bir haberle yetinemez. Burada üzerinde durulan konularda hataya düşme iki açıdan sıkıntılar doğurur: Dinleyenler arasında o konuları daha iyi bilen insanlar her zaman bulunabilir. Dolayısıyla yanlış bilgi hem irşad hizmetinde bulunanı, hem de bizzat hizmetin kendisini gözden düşürür. İkinci olarak, konuyu bilmeyenler ise, verilen yanlış bilgiden dolayı doğru olmayan bir istikamete sevk edilmiş olabilirler. Bugün sözgelimi, camide duyduğunu hiçbir tartışmaya gerek duymadan doğru sayan birçok insanın bulunduğu unutmamak gerekir.

(IV) Yine bu hususla ilgili olarak bir noktaya daha işaret edilmesi gerekiyor: Dinî

konuları açıklayan birçok görevli, "metin", "açıklama" ve "yorum" ilişkisini kurmayı pek bilmiyor. Meselâ bir âyet okuyor, onun Türkçe anlamını verirken "meâl burada bitiyor" demiyor. Hele "bundan sonra söyleyeceklerim falan tefsir'den alınmış-yahut kendince düşünülmüş-yorumlardır" demeye aklına hiç getirmiyor. Netice itibarıyla, anlatılan konu hakkında yeterli bilgiye sahip olmayanlar, söylenenlerin tamamını bir ve aynı seviyede kabul ediyor. Pek tabii sonunda da din adına önemli yanlışlıklara düşebiliyor.

4. Takdim hataları:

a. Konuyu toparlayamama, yahut toparlamama. Bu da çok görülen bir yanlışlıktır. Bunun başlıca sebepleri arasında, inceleme-araştırma yetersizliği, dolayısıyla bilgisizlik, bilgichlik taslama, kendisini dinleyenleri bilgisiz zannetme, vakit kazanma vs. gelir.

b. Gösteri merakı. Sesin, jest ve mimiklerin kullanılmasında eğitimsizlik; şiir, hikâye v.s. nin yerinde ve yeterli ölçüde kullanılmaması, dinleyenleri coşturma-hatta ağlatma-merakı vs. burada akla gelebilecek takdim hatalarıdır. Buna bir de başkalarına cevap verme niyetiyle "sataşma" ihtiyacı eklenince, irşadın ruhanî boyutu iyice zayıflamaya yüz tutuyor.

Yukarıda sayılan hatalar-irşad faaliyetinde karşımıza çıkan hatalardan, bu bildiri-nin başlığında da anlaşılacağı üzere, sadece bir kısımdır. Acaba bunları aza indirmenin yolu yordamı nedir? İrşad hizmetine koyulanların ferdi çabalarıyla onların bir kısmından kurtulma imkânının varlığından sözetmeye dahi gerek yoktur. Ama asıl hal çaresi, Türkiye'de irşad hizmetinin çok büyük bir kısmını yüklenme mükellefiyetinde bulunan Diyanet İşleri Başkanlığı'nın bu alana inhisar eden faaliyetinin bir bütün olarak yeni baştan düşünülmesi, bir plan ve strateji içine yerleştirilmeye çalışılmasıdır. Bunu yapabilmek için de gerekli daimî ve geçici çalışma gruplarının oluşturulmasına ihtiyaç vardır. Bu gruplar, çok çeşitli alanlarda uzmanlaşmış kişilerden oluşmak durumundadır. Bu basamak gerçekleşince, yapılacak en önemli iş, bir irşad stratejisi ve aksiyon Plânı üzerinde faaliyete koyulmak olmalıdır. Böyle bir planda, başka şeylerin yanı sıra, şu maddeler yer alabilir.

1- Hedef ve gayelerin yeniden belirlenmesi: Burada geçen 'yeniden' sözünün altını çizmek isterim. Çünkü Diyanet Kurumu, son yıllara kadar kendisine tanımlanarak verilmiş ve öylece kabullenilmiş bazı hedef ve gayeler istikametinde faaliyet göstermiştir. Modern Türkiye'de siyaset, evvelâ kendi amacına uygun bir din tanımlaması yapmış, irşadın hedef ve gayelerini de buna göre belirlemeye çalışmıştı. Görebildiğim kadarıyla ne bu keyfî tanımlama ne de gösterilen gayeler Türkiye'de umumî bir tasvibe mahzar oldu. Olamazdı da zaten. Bu siyaset, dinî irşad hizmetinin yeterince geniş, yeterince tutarlı ve dürüst, yeterince cesur ve kararlı olmasını engelledi. Şimdi bu sağlıksız durumdan kurtulmanın şartlarının önemli bir kısmı mevcuttur ülkemizde. Bilgi birikimi arttıkça, demokrasi bihakkın yerleştikçe şartların daha da müsait hale geleceğinden şüphe yoktur.

2. İrşad alanları: İrşad, çok geniş bir alanlar topluluğuna yönelmiş bir hizmet olup, onun coğrafi bölge, ekonomik kalkınmışlık veya geri kalmışlık, kültür ve eğitim seviye-

si, okullaşma oranı, yaş ve cinsiyet faktörleri vs. açılardan bir sıra düzenine sokulması ve önceliklerinin belirlenmesi gerekir. Bu aynı zamanda;

3. İrşad konularının belirlenmesi işini de beraberinde getirir. Meselâ, ateizm meselesi-ki ülkemizde her gün daha bir yaygınlık kazanmaktadır-acil bir konudur. Bunun yukarıda ilk iki maddede temas edilen çerçeve içinde ele alınması gerekmektedir. Bu konuyu tek başına ele almak yeterli olmayabilir. O halde:

4. İrşadın problemleri'nin organik bir bütünlük içinde düşünülmesi gerekir. Sözgelimi ateizm problemi bir yandan büyük şehirlerde, okur-yazarlar arasında, toplumun kültür yabancılaşması çeken katmanlarında; öte yandan da-özellikle son yıllarda-etnik, mezhebî vs. açısından psiko-sosyal huzursuzlukların yaşandığı kesimlerde kendisini hissettirmektedir. Bu problem dikkatlice takip edilince onun hemen yanbaşımda misyonerlerin de dolaşip durdukları görülür; çünkü onların başarı ümitlerinin en güçlü olduğu bölge buralardır.

5. Çözüm yolları: Bilindiği gibi, kurumlar, tıpkı canlı organizmalar gibi, karşılaştıkları problemleri çözebildikleri sürece hayata anlam verebilir ve yaşama hakkına sahip olurlar. Problem çözme ise, birbirine bağlı üç önemli şeyin bir arada bulunmasını şart koşar.

Problemin bilinmesi: Bu oldukça geniş kapsamlı bir yaklaşımın varolmasıyla mümkündür. Genellikle problemler çok karışık ve karmaşık bir ortamın içinde ortaya çıkarlar. Örnek olarak yine ateizme bakalım. Bu problemin pozitivist bilim anlayışı, katı dünyevileşme politikaları, kültürel yabancılaşma, yanlış yahut gününü doldurmuş din anlayışları vs. ile organik bir bağı vardır. Bu bağı dikkate alabilmek için de çeşitli uzmanlık dallarının sağladığı bilgilere sahip olmak gerekir. Bilgi çağının hakkını verebilmenin ilk ciddi adımı bir "Din Araştırmaları Bilgi ve Belge Merkezi" (DABİBEM) kurmakla atılabilir. Zengin bir iç ve dış organizasyona sahip bu Merkez'in acilen yapması gereken şey, tabir yerinde ise, "işlenmemiş bilgiler"i bir araya getirmektedir. Kanaatimce, çeşitli kademelerde çalışan din görevlileri, hizmet sundukları çevrelerin dinî durumları hakkında oldukça geniş bilgiye sahiptirler. Ne yazık ki bu bilgilerden bugün yararlanma imkânına sahip değiliz. Bunun anlamı, sözkonusu bilgilerin tarihi, sosyolojik, etnolojik ve psikolojik kıymetlerini bilmeyişimizdir.

Aynı olumsuzluk, yurt dışında milyonları bulan insanlarımızın durumları hakkında da sözkonusudur. Olup-biten binlerce şey kayda geçmemekte, belgeye bağlanmamakta, dolayısıyla modern anlamda "bilgi" olmamaktadır. Bu olmayınca gerek yurt içinde, gerekse yurt dışında el yordamıyla iş yapılmakta, problem çözülmeye çalışılmaktadır.

Burada sözkonusu edilen türden bir merkez olmayınca inceleme ve araştırma projelerinin hazırlanması ve yürütülmesi, yurt içi ve yurt dışındaki ilgili kişi ve kuruluşlarla bilgi alış-verişine gidilmesi de, pek tabii, mümkün olmamaktadır.

Bilgi açığının kapatılabilmesi için Diyanet İşleri Başkanlığı, İlahiyat Fakülteleri ve Milli Eğitim Bakanlığı'nın ilgili daireleri arasında sürekli bir işbirliğinin (ortak çalışma gruplarının oluşturulması, periyodik bilgi alışverişi toplantılarının yapılması, yıllık-veya üç yahut beş yıllık-faaliyetlerin değerlendirilmesi) sağlanması şarttır.

Bunu yaparken de bölge esasına göre hareket etmekte yarar vardır. Sözgelisi, Ege

Bölgesi ile ilgili faaliyetlere o bölgede bulunan kuruluşlar (üniversite, Diyanet İşleri Başkanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı'nun ilgili birimleri) arasında yürütülen çalışmalarla başlamak ve bilâhère yukarıda adı geçen merkez marifetiyle olağan periyodik toplantılar yaparak genel bir değerlendirmeye gitmek yerinde olur. Gittikçe büyüyen meselelerin daha fazla gerisinde kalmamak ve problemleri çok zor çözümler hale sokmamak için bu teşebbüse bir an önce koyulmak gerekir. Böyle bir faaliyet istikametinde ilk adımı atmış bulunan D.E.Ü. İlahiyat Fakültesi'nin çağrısına ilgili kuruluşlarca olumlu cevap verileceği tahmin edilmektedir. (6) Bütün mesele belli bir iş bölümüne gidilerek ciddi plan ve projeler geliştirmek ve sonunda gelecek bilgi ırmağı ile kendisini daima yenileyen bir irşad stratejisine ulaşmaktır.

(6) D.E.Ü. İlahiyat Fakültesi Dekanlığı, Fakültenin ilgili kurullarının da görüşleri alınarak, 13.4.1993 tarih ve 070-1884 sayılı bir yazı ile Diyanet İşleri Başkanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı'na başvurmuş ve burada sözü edilen çerçevede-veya başka şekillerde-bir işbirliğine gidilmesi teklifinde bulunmuştur.